

Ne vegyétek el a gyermekektől a mesét

Irta: Balázs Béla

A gyermek mindenki előtt! Ez a kommunista jelszó. Oroszországban, ahol négyféle étkezési kategóriát kényszerített a blokád az éhezökre, minden gyermek elsőosztályú kosztot kap, tekintet nélkül arra, hogy apja burzsoá volt-e vagy proletár. És ha szülei a IV. számú legkisebb adagot kapják is, a gyerekek azt eszi, amit a nehéz munkás, a Vörös Katona, a tudós meg a művész: a legtöbbet és legjobbat, ami máma Oroszországban embernek kijár.

Ha egyelőre a kultúrát is adagolnunk kell még, a gyerek az, akinek első, legelsőosztályú kulturellátás dukál. A gyermekben van letéve a kommunizmus megvalósulása. Mi, felnőttek, megcsinálhatjuk a kommunista társadalmi és gazdasági rendet és abba belekényszeríthetjük a burzsoáziát, mint egy fájdalmas kalodába, mi pedig vállalhatjuk, mint boldogan vállalt feladatot. De mindez csak keret. *Tartalma*, megvalósult valósága az új világnak csak az az új lelki emberfajta lesz, melynek nemesak törvényei, hanem *érzései és ösztönei* lesznek kommuniszták. Az új gazdasági rend csak eszköz. Végcél: az új ember, melynek máma még gyermek a neve. Mi felnőttek pedig ama kommunista Mózesek vagyunk, akik elvezettük gyermekeinket az igéret földjének határához és megmutatván nekik az igéret földjét, abba be nem léphetünk.

Legelőször örömet és szépséget adjunk a proletárgyerekeknek. A szépség és öröm nélkülözésének legszörnyűbb insége nyomorította meg lelküket és szellemüket, mint ahogyan a hosszú éhezés elrontja a gyomrot: úgy, hogy aztán a jó táplálékot már kiokádja magából. A kizsákmányolt felnőttről még lehetett

ber, de a kizsákmányolt gyerekeknek a lelkét ölték meg. Szépséget és örömet a proletárgyerekeknek! Mondassunk és játszassunk meséket nekik. A gyermek számára semmibe annyi szépség és annyi öröm bele nem sürithető, mint a mesébe. Máma már 120.000 proletárgyerek hallgat hetenkint egyszer mesét és a gyerekkórházak szegény, elkülönített árvái és a vak gyerekek és mind boldog türelmetlenséggel lesik a mesemondót és az egészségesek nem akarnak kimenni a kórházból, mert attól félnek, hogy odakünn nem lesz mese. **Ám a felnőttek részéről sok szigorú kritikát hallunk.** Az organizációban és a mesélés módjában lehet hiba. Hiszen még csak kéthetes az akció. De vannak, akik magát a mesét kifogásolják: mondván, hogy a gyereket józan valóságra kell tanítani, a „társadalom ismeretére“, hogy a mese babonás fantasztiává teszi, nem tanulságos és különben is királyokról és királykisasszonyokról szól és a kapitalista ideológia tipikus maradványa. Ha már mesélünk, hát valóságot meséljünk, szociális tartalommal. Vagyis vegyük el a gyerekektől az Ezeregyéjt, Grimmét, Andersent; vegyük el tőle a mesét.

Engedtessek meg nekem, hogy néhány érvvel a mese védelmére, a gyermekek védelmére keljek.

1. A gyermekbe a meseviziót nem a mi meséink nevelik. A gyermek mesét lát maga körül, elevenné lát minden tárgyat, ha mi

Fakly

Marxot is olvasunk fel neki. Ha tehát kívánatos volna is a józan realizmusra való nevelés, azzal, hogy a meséket elvesszük tőle, ezt el nem érjük. Ellenkezőleg, a gyerek adott mesefantáziáját legalább irányítjuk, az Ope-renciás tengerentúltra, az elmondott költői mesékbe gyűjtjük bele, mint szép, nemes kelyhekbe, melyek nélkül szétömlik mindennapos kis életén és valóban riasztó babonává válik. Ahogy a vallásoknak is volt régen amnyi hasznuk, hogy az emberek babonaöszönét lecsatornázták. A nemi felvilágosítás — mondják a pedagógusok — azért szükséges, mert a gyerekek előtt amugy sem lehet titokban tartani egészen a dolgot, akkor pedig jobb, ha megfelelő formában ismerik meg. Így vagyunk a mesével is. A gyerek mesefantáziáját úgy sem lehet kiirtani, nemesítsük hát meg. Öntsük a klasszikus meséknek megnyugtató, bölcs, szép formába.

2. Mert ezek a mesék szépek. Az emberi költészetnek ötezer év óta gyűlő kincstárában legtündöklőbb gyöngyök. És aki úgy nő fel, hogy nem hallotta soha a hófehérkét, a Csipkerózsát, a Hamupipóké, az Aladin csodálampáját, az szegény, kifosztott lelkű szellemi proletár lesz, épp olyan műveletlen, mintha soha egy Shakespeare-dramát nem látott volna. Eddig kirekesztették a proletárt a szépségek örömkertjéből. Most már, hogy nyitva van előtte, ne lépjen be? Ne lépjen be dachból, ne lépjen be azért, mert eddig a burzsué volt? Ugye elvtársak, ez beteg logika volna? Ami pedig a szociális tendenciát illeti: vajjon egy Mozart-szonátába is bele akarnátok vinni? Ha a proletár minden művészetből csak azt hallja, hogy *joga van a szépséghez*, mikor jut hozzá, hogy magát a tiszta szépséget kapja meg? A folytonos követeléssel megakadályozzuk, hogy szóhoz jusson az, amit követelünk.

3. Am azt mondják, hogy a mesék a kapitalista ideológiából születtek és azt tartalmazták. De hiszen a népmesék sokkal régebbiek, mint a kapitalizmus, sőt a feudalizmusnál is ősbib eredetűek. Ugy vannak *innen* a volt társadalmon, mint ahogy a kommunizmus *tul* van rajta. Igaz, hogy királykisasszonyokról van szó, de azok pásztorlángokból lettek. Igaz, hogy gazdagok kincseiről van szó, de azok a szegényeknek jutnak. *Az ősi népmesék az irodalom egyetlen fajtája, melyben az osztálykülönbségek csak dekoratív motívumok.* De a szereplők sorsát már csak azért sem befolyásolják, mert azokat társadalmon túli erők: tündérek és manók igazítják. Az olyan világ, melyben mindenkiből minden lehet, belső értéke szerint. Ahol nemcsak osztályt, hanem még alakot és életet is cserélnek a szereplők, az kommunistább a mi kommunizmusunknál. Mi csak az emberi osztályok között töröltük el a különbséget, a mese eltörölte a határt állat és növény és ember és minden létező és nem létező lény között, az elvarázsolás lehetőségével. A mesék kommunista világnézete sokkal mélyebb, legnaivabb formáiban is, mint a tudatos szocialistaköltészeté. Valóban, a meséktől ne féltsük a gyerekek kommunista morálját!

4. Jusson eszünkbe, hogy minden mese szimbolikus, ha szimboluma nem is oldható fel fogalmi magyarázatba. A szimbolum értéke pedig az, hogy többet jelent az éppen ábrázolt kis életdarabkánál, *hogy az emberi élet egészének* értelmét sűríti magába a művészet erejével. Már most, ha valóságot mondunk el a gyerekeknek, mindig csak kiszakított löredéket adhatunk neki, mert nagy távlati, széles képét a valóságnak nem tudná felfogni. Ilyenformán a gyerekeknek az „Életről“, mint *egységes értelmű egészről soha élmenve nem*

lehet. De a mese hasonlatában *szimbolikus történeteket és sorsokat* kap, melyeknek egyszerű, de komoly életbölcsestől a gyermekben is fakad világnézet. Ne ijedjünk meg a sulyos szótól. A gyermeknek lehet, lehet és legyen is világnézete, melyet azonban az ő megérthetési fokán csak a mese adhat neki.

5. Végül (csupán helyszüke miatt „végül“, mert minden igazságnak számosak az érvei), végül, mondom, még egy apró paedagógiai ellenmondásra szerezném figyelmeztetni azokat az elvtársakat, akik a mesét ki akarnák irtani akár azzal, hogy beszüntetnék, akár azzal, hogy „szociális tendenciát“ erőszakolnának beléjük. Ez a paedagógiai ellenmondás a következő: ők az ifjúságban fel akarják bresztetni az érteket a modern líra, teszem Ady Endre versei iránt, nehogy az új generáció is „nevetséges értelmetlenségnek“ csufolja eme halhatatlan remekeket; hogy ne nevesse nek az ilyen hasonlatokon és képeken, mint: „A csendherceg“, a „halál lovai“, a „fekete pillangók fogata“, a „délibáb üzenete“. De hát „a józan realitás“ képei ezek?! Nem mese-vízió-e *minden* hasonlat?! Ne menjünk el Ady Endréig: a legegyszerűbb s legszürkébb költői kép nevetséges értelmetlenség lesz annak számára, aki gyerekkorából nem hozta magával a mesefantáziát. „Vérző csillag“ és „sóhajtó virág“ mik az ilyen metaforák, ha nem rövidített mesék. Semmiesetre sem természettudományi megállapítások. Vigyázzunk elvtársak! Mikor a mesét elvesszük a gyerektől, elveszünk tőle a lehetőséget, hogy valaha bármilyen művészetben öröme telhessék. Ezt pedig, ugye, nem akarjuk? Vigyázzunk elvtársak: mikor a gyermekmesét bántjuk, minden költészetnek, sőt minden művészetnek gyökereit vágjuk.